

ՅԵՅՏԵՐԵՐ ԳԻՐ ԼՐՈՅ

ՄԵՆՈՒ ՏԷՐՈՒԹԵԼԵՆՆ ՕՍՄԵՆԵԼՆ

ԳՈՐԾՈՒՆԵՐԻ

(Ս) ամանեան մեծի տէրութեան նախարարներուն միշտ օգտակար գործքեր յառաջացնելու ջանք և փոյթ ընելին յայտնի է : յորոց մէջէն այժմեան արտաքին գործոց վերահացու (խարիճիկէի նազըր) մեծարու Մուսթաֆա ըէշիտ փաշան՝ որ իւր բնական խոհեմութեամբ իրեն յանձնարած պաշտօնը՝ ինքնակալին կամացը համեմատ կերպով վարելու և յառաջ տանելու ջանացողութիւն կրնէր :

Եւ ասկէ ի զատ՝ քանի տարի է որ Եգիպտոսի վաստակ խռովութիւնը՝ ամենեւնի անհամապատասխան պատճառ եղած էր, բարեբաղդ Արքային առաջնորդութեամբ և երևելի տէրութիւններուն միաբանութեամբ գիւրին կերպով մը վերցըվելուն հնարը միշտ կը մտածէր : ասի այժմ փառք բարեբաղին՝ այն խռովութիւնը վերցըվեցաւ, և այս յարգամեծար անձին ալ ի բնէ խոհեմ և հաւատարիմ ըլլալը այս որպիսութենէն աղէկ մը հաստատվեցաւ ու յայտնի եղաւ :

Աստի վեհափառ Թագաւորն ալ անոր այսչափ ջանացող ըլլալը գիտնալով ու այս գործածած խոհեմութիւնը գովելով, անոր առատօրէն պարգև շնորհեցն ի զատ՝ յատկապէս անոր համար մէկ փրօլանթի պատուական նշան մի ալ շնուելուն հրաման ըրաւ :

Եւ այս նշանին շնովիւ երբոր լրացաւ, նախաշիշեալ խոհեմազարդ անձը՝ մուհարրէմին 21 ին երկուշաբթի օրը իւր դէմը կոչելով, իւր բնական գթասրտութեան պահանջմամբ այն նշանը իւր ձեռքը անոր փողպատը (եախան) կախեց :

Եւ իւր խնամքը ու անոր ըրած խոհեմութեանը համար գովեստը ծանուցանող բարձու հրամանագիր մի (պերաթ մի) ալ տրւաւ :

Բարեխնամ արքայն իւր բնական ունեցած գթասրտութեանը և խնամածու բարուցը պահանջմամբ միշտ իւր տէրութեանը պաշտօնատարներուն աստիճաններ և նշաններ շնորհելով զանոնք կը խնամէ : մանաւանդ առաւել ևս անոնց խնամք ցոյց կուտայ, որոնք որ գիշեր և ցերեկ հաւատարմութեամբ տէրութեանը համար կաշխատին, և բարի գործքեր յառաջացնելու ջանք կրնեն :

Աստի արքունի ապարանքը (մապէյնը) պաշտօնաթիպ գըտնըվող արժանայարգ Թեփիգ պէյ էֆէնտին ի բնէ խոհեմ և հաւատարիմ և ամեն կերպով արքայական շնորհներու արժանաւոր ըլլալուն, և ինքն առաջին ըութպէին երկրորդ սընթըր ունենալուն համար, վեհափառ ինքնակալը սոյն ըութպէին առաջին սընթի աստիճանը և պէտք եղած նշանը անոր շնորհեց :

Եւ նոյն տեղը քեաթիպ գըտնըվող ու երրորդ ըութպէն ունեցող Շէփիգ պէյին, և իտհեմ էֆէնտինն ալ երկրորդ ըութպէն և նշանները պարգևեց : Եւ ասոնց Արքայն շնորհ եղած աստիճաններն ալ Թէշըթիպի տէփիգը խայտ եղան :

Վեհափառ Թագաւորը որ ընդ երկայն առուրս կացցէ, մինչև հիմա որքան որ բարեկարգութիւններ հաստատեց, ամենքն ալ արդարութեան կեդրոնին վրայ կը շրջին : Աստի մինչև հիմա վագրթ տուն ու խանութ և այլ ինչ ունեցողներուն յայտնի էր՝ որ երբ առուծախ (ֆերաղ) կըլլար, հարիւրին 10 ղըշ խարճ կը տրուէր : և երբ իրենց հօրմէն կամ մօրմէն կը մնար (յի ինթիգալ կըլլար), այն ժամանակը հարիւրին 5 ղըշուշ կը տրուէր :

Բայց այս խարճը շատկէկ ըլլալով, ոմանք ի հարկէ առած բաներնուն գինը շտկէ շտակ չէին իմացըներ, և ոմանք ալ այն խարճը տալու կարողութիւն չունենալով, խարճ չառնըվելու համար աղերսագիր կը մատուցանէին :

Եւ այս անկարգութիւնները չըլլելուն, և այս բանին ալ բարեխառնութիւն մը տրուելուն համար՝ Էփաթի նազըրի էֆէնտին յայտարար գիր (լահիա) մը գըրեց, և արդարութեան վըճուոց ժողովոյն մոտոյց :

Աստի ժողովն ալ նոյն գրին միտքը աղէկ մը իմանալէն յետոյ՝ մէջը գըրվածներուն գործի գըրվելը պատշաճ տեսաւ, և բարեխնամ Արքային հրամանաւն ալ գործի գըրվեցաւ :

Եւ ասի այն գըրված կանոններն ալ ասոնք են :
"1. յոռհեառ տուն ու խանութ և այլ ինչ ունեցողներուն առուծախ (ֆերաղ) ըրած ժամանակին՝ հարիւրին 3, և հազարին 30 ղըշուշ խարճ առնըվի : Եւ հօրմէն կամ մօրմէն մնացած ատենը որ ինթիգալ պիտի ըլլայ, այն ժամանակը՝ հազարին 15 ղըշուշ

առնելի, և այս առնելիքը խարձին համար ալ ամենքը հաւատարմութեամբ բերնելի:

Որովհետեւ թէ այս խարձը տրուելու ժամանակը դիւրութիւն մը ըլլալու, և թէ տերութեանը եկամուտին վնաս չը գալու, և թէ այն աղերսագիր մատուցանողներուն ալ պատճառ մը չը մնալու համար՝ նախապէջեալ կերպը գործի պիտի դրուի, ասիւց ապուհեալ առաջի պէս աղերսաբեր ընողներուն թոյլտուութիւն չըլլայ:

Եւ եթէ այս կանոնին ալ դէմ կեցող և խարձը չը տրուող և նենգութիւն ընող ըլլայ, և կամ թէ առնողը ու ծախողը և կամ ճապին ալ՝ ասոնք խօսք մէկ ընելով ստոյգ գինը չըմացնեն, այն ժամանակը քննութիւն ըլլալով՝ առնելիքը խարձին երկու գինը առնելի: Եւ եթէ ճապին յանցանքը ու անոնց հետ ըլլալը ըստուգվի, անոր ալ պատիժը տրուի, և այս կերպը ու կանոնը մշտնջենաւոր գործ ածվի:

Եւ մինչև հիմա սուղւան Մեհեմէտ, և սուղւան Պայազլի, և սուղւան Սիւլէյման, նաև առաջի թագաւորներուն վագրֆները որոշ և զատ ըլլալով, նախապէջեալ եվգաֆին ներքեւ միայն գրանդված տեղերէն մահլեւ մնացածները երբոր կը ծախվէր, այն առնողներուն տրուված սէնէտները եվգաֆ նազըրին կողմանէ կը զմեռվէր:

Ուստի այսուհետեւ Օսմանեան տերութեան քաղաքներուն մէջ գրանդված տեղանքը որ վագրֆին կըլլայ թող ըլլայ, եթէ ծախվելու և կամ ինքիդալ ըլլալու ըլլայ, այն ժամանակը իրենց տեղի միւթիվէլին և խայմախամը պէտք եղած սէնէտը զմեռէ ու ապա, և այն տեղի գատաւորն ալ եվգաֆ նազըրին զմեռուին տեղը սահ քաշէ: Եւ եթէ այն տեղը միւթիվէլի և խայմախամ չը գրանդվի, այն ժամանակը եվգաֆ նազըրին կողմանէ զմեռվելու համար՝ որ պիտուութիւնը արքայանիստ քաղաքը իմացումն ըլլալով՝ հրամանագիր առնելի:

Եւ այս կերպը պէտք եղած տեղերուն իմացնելու և այնպէս գործի դրուելու համար, հրամանագիրները և նախապէջեալ լայնհային մէկ մէկ օրինակները խրոկըլեցան. և որպիսութիւնը եվգաֆին հիւմայուն նազըրին իմացումն տրուելով, ամենքուն ալ հրատարակելու համար՝ այս տեղս ալ տրուեցաւ:

Օսմանեան բարձու տերութեան նախարարները՝ որովհետեւ իրենց վերաբերեալ մեծամեծ գործքերը յառաջ վարելու, և մէկ կողմէն ալ հասարակութեան հանդատութիւնը խորհելու համար բարակ մտածութեանց մէջ են:

Եւ այս հասարակութեան դատ և կամ ուրիշ գործունեցող մարդկանց՝ այն նախարարներուն տունը և եալն երթալին չը հարկաւորիր, այլ անոնց համար

յատկացեալ դռները միայն գնալով, իրենց խնդիրը ու բարքը իմացնելուն պէս՝ արդարութեամբ իրենց գործքը տեսնելիւ յայտնի է:

Ուստի այսուհետեւ այնպիսիները չըլլայ որ առանց հրամանի այն մեծարու անձինքներուն տունը և եալն երթան, և պարտաւ տեղը գլխացուութիւն տալն ի զատ՝ հասարակութեան վրայ անոնց ըրած օգտակար մտածմունքներուն արգելք և խափան ըլլան:

Եւ ինչպէս որ վերը յիշեցինք՝ միայն անոնց յատկացեալ դռները երթան, ու իրենց խնդիրը մատուցանեն:

Եւ այսպէս վեհափառ Ինքնակալն այս կերպիւ հրամանը՝ ամեն մարդ գիտնալու համար այս տեղս ալ տրուեցաւ:

Նախօրուի և Բուսէլի մէջ գրանդված պաղի տեղերուն բնակիչներէն գողութիւն ընողներուն դատաստանը՝ իրենց տեղի ժողովոյն մէջ տեսնելի, և յանցանքին ստուգվելն յետոյ, փոխարինաբար անոնց պատիժը տրուելու համար՝ այն ժողովներուն կողմանէ յայտարար գրեթով արքայանիստ քաղաքը իմացումն եղած էր:

Եւ այն գրեթուն վրայ արդարութեան վճռող ժողովոյն մէջ խորհրդակցութիւն ըլլալով, արժանաւոր պատիժներուն համար գրուված մաղպաղան ընդհանուր ժողովոյն ներկայութեան ալ կրկին կարգացվելն յետոյ՝ Ինքնակալն մատուցվեր ու գործի դրուվելուն հրամանը առնելի է: Որ այսպէս յախապէջեալ ժողովներուն իմացումն տրուելով, ամենքուն հրատարակելու համար՝ այն յանցաւորներուն յանցանքը և պատիժները ներքեւ տրուեցան:

Եւ ընայն պերդամա քաղաքը բերնելով՝ Ալի պէկին գիւղէն շիւսէյին գողին գողցածը տիրոջը տրուելով, իրեն ձեռքը ոտքը կապված արքայանիստ քաղաքը խրոկըլեց է:

Եւ յս մարդը բանտարգեալ եղած օրէն մինչև երեք տարի փրանկան անարգ գործոց մէջ իր տեղը ծառայել տալը թէ և հարկաւոր էր, բայց այս կողմը խրոկըլված ըլլալուն համար՝ քիւրէկը մինչև երեք տարի պիտի ծառայէ:

Եւ յսուհետեւ այս կերպ յանցաւորները՝ այս կողմը չը խրոկըլելով, իրենց բերնելված տեղը բանտը պիտի դրուին, և այնպէս արքայանիստ քաղաքը ծանուցանելով՝ հրաման առնելի յետոյ, իրենց գրանդված տեղը պիտի ծառայեն:

Այսինքն քաղաքը բռնաբերված Մեհմեթ Գոզին գողցած գրաստը տիրոջը տրվելէն յետոյ, այն տեղը իւր բանտարգեալ եղած օրէն՝ մինչև երեք տարի անարգ գործոց մէջը փրանկան պիտի ծառայէ:

Իմա քաղաքը բռնաբերված՝ Իփթիք Գիւղէն Մեհմեթ տղի, և սոյն քաղաքին խառնապայէն չափուշ Մեհմեթ, և ասոնց ընկերները՝ Սիւլէյման ու Օսման, այս չորս գողերուն գողցած բաները երեսն ելալուն համար, իրենց գրանդված տեղը բանտարգեալ եղած օրէն՝ մինչև երեք տարի անարգ գործոց մէջը փրանկան պիտի ծառայեն:

Պուլափին քաղաքին կցորդ եղեալ Նեֆսի չալ կոչված քաղաքը բռնաբերված Մուսղաֆա ու ասոր ընկերը Մուսա, այս գողերուն գողցածը տիրոջը տրվելով, իրենց բանտարգեալ եղած օրէն՝ մինչև երեք տարի անարգ գործոց մէջը փրանկան պիտի ծառայեն:

Աղաթի քաղաքը Տէլու անունով գողը բռնաբերված, բայց Թիթֆօ անունով ասոր ընկերը փախեր է. և գողցած ինչքերնուն մէկ քիչը երեսն ելած ըլլալով, անիկա տիրոջը տրվել է. և միւս մնացած ինչքը ու այն փախչողը աղէկ մը բռնաբերվելով երբոր գրանդվի, այս կողմը իմացուսն պիտի ըլլայ: Եւ նախապէջեալ բռնաբերվող գողն ալ բանտը գրված օրէն՝ մինչև երեք տարի անարգ գործոց մէջը փրանկան պիտի ծառայէ:

Օֆէ քաղաքը բռնաբերված՝ Վարտար կոչեցեալ Գիւղէն վանօ անունով գողին իր տունէն շատ գողցած բաներ ելել է. ուստի այն գողցածները տիրոջը տրվելով, ինքը փրանկան անարգ գործոց մէջը պիտի ծառայէ մինչև երեք տարի կենալու պայմանաւ:

Աթինան քաղաքը բռնաբերված խրեդի Ահմա և ասոր ընկերը Պարօն և Սէթէ և Ասինան, այս չորս գողերուն գողցածը երեսն ելալուն համար, ասոնք ալ փրանկան անարգ գործոց մէջը պիտի ծառայեն մինչև երեք տարի:

Ստիգ և Քէտէղարա և Հափէ և Ջիւնուն տառա ըսված տեղանքէն բռնաբերված միւսերէրիս Մուս Գօֆա Էֆէնտին ետէնը Ահմա, ու ասոր եղբայրը Մեֆէ, և Գարդեօկի ըսված Գիւղէն Բէտիֆ Ահմա, ու ասոնց ընկերները Էօմէր, և տառքիւրի խառնա կոչեցեալ Ղօրքերէն Ապուլա, և Տօրանձը Գիւղէն Օսման, և Էսէն պէկ Գիւղէն՝ Պէքիւր, և Քէօսրադ

Գիւղէն՝ Մեհմեթ, և Պարձը Գիւղէն՝ Օսման, դառնալով չիւսէյին, Մեհմեթ, չօլադ Ապուլա, չիւսէյին, և Չափուշ Գիւղէն՝ Ալի, այս տասն և չորս մարդիկներն ալ գողութիւն ըրերեն. և ձեռքերնին գրանդվածները տիրոջը տրվելէն յետոյ, իրենք ալ Ամասեայի մէջ բանտը գրվել են: Ուստի այն գողցած բաներէն կորուցած և Թէլէֆ ըրած բաներուն գինը հատուցանելու պայմանաւ՝ մինչև երեք տարի փրանկան անարգ գործոց մէջը պիտի ծառայեն:

Եւ պաղարի քաղաքին կողմերէն բռնաբերված խրեդի Մուսղաֆա գողին գողցած գրաստը և ուրիշ բաները տիրոջնուն տրվելով, ինքն ալ բանտարգեալ եղած օրէն՝ մինչև երեք տարի անարգ գործոց մէջը պիտի ծառայէ:

Երբային հրամանաւը նախկին ըսթանպօլ խառնա Մեհմեթ Թէվֆիգ պէյ Էֆէնտին՝ այս մուհարրէ մի ամսոյն 15 էն համարվելով, Անատօլուի խաղէսքերու Թեան աստիճանը շնորհվեցաւ:

